

РІДКІСНІ ВИДИ ДЕНДРОФЛОРИ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На основі матеріалів багаторічних досліджень, гербарних та літературних даних складено перелік рідкісних видів дендрофлори Волині. Основним фактором їх зникнення у Волинському регіоні є антропогенний.

Збереження унікального генетичного фонду регіональних географічних рас рослин, створеного в процесі тривалого еволюційного розвитку, є одним з важливих завдань видової охорони рослин. Протягом тисячоліть рослинний покрив зазнавав серйозних змін унаслідок багатьох причин, серед яких варто виділити три основні групи: природно-історичні, в тому числі екологічні, антропогенні й антропогенні. Екологічні пов'язані зі змінами навколишнього середовища, які відбуваються швидше, ніж можуть адаптуватися до нової екологічної ситуації види рослинного світу. До цієї категорії причин належать кліматогенні, едафогенні, ерогенні [4].

Еволюційні причини пов'язані із зменшенням у сучасних екологічних умовах біологічного потенціалу філогенетично древніх видів. Однак у більшості випадків зникання видів або окремих популяцій прискорює антропогенний фактор.

Фітоценогенетичні причини зумовлені історичним розвитком рослинного покриву певних регіонів. Менш пристосовані фітоценози зникають унаслідок природних сукцесій.

Антропогенні причини пов'язані з впливом людини на флору і рослинність протягом агрикультурного періоду. Через осушення й розорення територій, надмірний випас худоби, рекреаційне навантаження та масове вирубування лісів, лісові масиви у лісостеповій зоні Волині збереглися на ду-

же обмежених площах. У лісовій зоні вплив людини значно менший, ніж у лісостеповій, тому там збереглися лісові масиви.

За матеріалами лісовпорядкування [3], у 1988 р. площа, вкрита лісом, у Волинській області становила 371,3 тис. га. Проте ця площа переважно охоплювала молодняки та середньовікові насадження. Стиглих та перестиглих лісів не більше 5%, що свідчить про цілковите виснаження лісових ресурсів області рубками головного користування у попередні роки [5].

У світі нині налічується близько 20 тис. судинних рослин, занесених до категорії рідкісних або зникаючих. У Червону книгу Української РСР (1988) внесено 151 вид, що становить близько 4% флори країни. В Українському Поліссі кількість рідкісних та зникаючих видів довгий час була невідома. А.І. Барбарич [2], не наводячи загальної кількості рідкісних видів регіону, стисло охарактеризував розповсюдження близько 60 із них — дерев, кущів, кущиків і трав. В.І. Чопик [5] у загальному переліку рослин, що потребують охорони, згадав 28 поліських видів.

До Червоної книги УРСР увійшло 48 видів, що зростають в Українському Поліссі. За даними О.Р. Баранського [1], у складі флори Волинського Полісся 34% становлять рідкісні види, серед них 76 занесено до Червоної книги України, 42 — до міжнародних списків рідкісних видів рослин.

На Волині кількість рідкісних видів деревних рослин до останнього часу була невідома. На основі матеріалів багаторічних

досліджень, гербарних та літературних даних ми склали перелік рідкісних видів дендрофлори Волині.

1. *Alnus incana* (L.) Moench — вільха клейка.
2. *Acer pseudoplatanus* L. — явір.
3. *Acer tataricum* L. — клен татарський.
4. *Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng. — мучниця.
5. *Betula obscura* A. Kotula — береза темна.
6. *Betula humilis* Schrank — береза низька.
7. *Chamaedaphne calyculata* (L.) Moench — хамедафна чашечкова.
8. *Cerasus fruticosa* Pall. — вишня кущова.
9. *Daphne sneorum* L. — вовчі ягоди борові.
10. *Hedera helix* L. — плющ звичайний.
11. *Lembotropis nigricans* (L.) Griseb — лемботропіс чорніючий.
12. *Oxycoccus microcarpus* Turcz. ex. Rupr. — журавлина дрібноплода.
13. *Prunus spinosa* L. — слива колюча.
14. *Quercus petraea* (Mattuschka) Liebl. — дуб скельний.
15. *Salix lapponum* L. — верба лапландська.
16. *Salix myrsinifolia* Salisb. — верба мирзинолиста.
17. *Salix myrtilloides* L. — верба чорнична.
18. *Salix starkeana* Willd. — верба Старке.
19. *Spiraea media* Franz Schmidt — таволга середня.
20. *Linnea borealis* L. — ліннея північна.

Слід зазначити, що до цього переліку ввійшли лише види, які підтверджені гербарними зборами за останні роки (до 2004 р.). Унаслідок катастрофічного антропогенного впливу на рослинність рідкісні види Волинської області майже повністю зникли в південних районах області, наступними можуть стати рослини у північних районах.

1. Баранський О.Р. Рідкісні та зникаючі види флори Волинського Полісся. — Автореф. дис. ... канд. биол. наук. — К., 2005. — 20 с.

2. Барбарич А.І. Флора і рослинність Полісся Української РСР // Нариси про природу і сільське господарство Українського Полісся. — К.: Вид-во АН УРСР, 1955. — С. 417—460

3. *Європеїон* Буг. Волинська область / За ред. Б.П. Клімчука, П.В. Луцишина, В.Й. Лажніка. — Луцьк: ВДУ, 1977. — 446 с.

4. Стойко С.М. Экологические основы охраны редких, уникальных и типичных фитоценозов // Ботан. журн. — 1983. — **68**, № 11. — С. 1574—1583.

5. Чопик В.И. Редкие и исчезающие растения Украины. — К.: Наук. думка, 1978. — 211 с.

Рекомендував до друку М.А. Кохно

В.В. Олешко, Н.В. Рудь

Национальный ботанический сад
им. Н.Н. Гришко НАН Украины,
Украина, г. Киев

РЕДКИЕ ВИДЫ ДЕНДРОФЛОРЫ ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ

На основе материалов многолетних исследований, гербарных и литературных данных составлен список редких видов дендрофлоры Волини. Основным фактором их исчезновения в Волинском регионе является антропогенный.

V.V. Oleshko, N.V. Rud

M.M. Gryshko National Botanical Gardens,
National Academy of Sciences of Ukraine,
Ukraine, Kyiv

RARE SPECIES OF THE VOLYN REGION DENDROFLORA

Rare species list of the Volyn dendroflora is cited in the article as a result of many years investigations. Anthropogenic factor speeds up disappearance of aboriginal species of Volyn dendroflora.